

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 116/2025 vp laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt minulta kirjallista lausuntoa sosiaali- ja terveysministeriön 27.11.2025 päivätyssä vastineessa tehdystä ehdotuksesta liittyen siihen, onko siinä huomioitu riittävällä tavalla perustuslakivaliokunnan hallituksen esityksestä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomiot vai jääkö vastineen ehdotuksesta sellaista valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, mikä edellyttäisi eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti lausuntoa perustuslakivaliokunnalta.

Perustuslakivaliokunta on antanut hallituksen esityksestä 116/2025 vp lausunnon PeVL 52/2025 vp, jossa valiokunta esittää, että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan perusosan alentamisen keston rajaamisesta tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan perusosan alentamista koskevaa menettelyä sääntelevän toimeentulotukilain 10 a §:n perusteluista (HE, s. 119) käy ilmi, että Kansaneläkelaitos päättää perusosan alentamisesta kirjallisessa menettelyssä kuukausi kerrallaan. Ajallinen rajaaminen käy kuitenkin ilmi säädöstekstistä vain välillisesti. Sääntelyä on valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä täydentää siten, että tämä käy nimenomaisesti ilmi säädöstekstistä. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 52/2025 vp, kappale 20).

Sosiaali- ja terveysministeriön vastineessa ehdotetaan, että 1. lakiehdotuksen 10 a §:n 2 momentin ensimmäinen virke muutetaan seuraavasti: ”Kansaneläkelaitos päättää perusosan alentamisesta kirjallisessa menettelyssä kuukausi kerrallaan.”

Säännösmuutoksen jälkeen säädöstekstistä käy suoraan ilmi, että Kansaneläkelaitoksen päätös perusosan alentamisesta tehdään kuukaudeksi kerrallaan. Tämä seikka ilmeni aikaisemmin hallituksen esityksen perusteluista, mutta perustuslakivaliokunta katsoi, että tällaisen ajallisen rajauksen tuli ilmetä itse säännöksestä. Katson, että ministeriön vastineessa tehty muutosehdotus täyttää riittävällä tavalla perustuslakivaliokunnan lausunnossa asetetun vaatimuksen perusosan alentamisen keston rajaamisesta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut myös ”perustuslain 80 §:stä johtuvista syistä välttämättömäksi säännösperustaisesti varmistaa, että 10 §:n 8 momentin soveltaminen perustuu yksilölliseen harkintaan” (PeVL 52/2025 vp, kappale 17). Valiokunta ei pitänyt tätä muutosvaatimustaan kuitenkaan säätämisyjärjestykseen vaikuttavana.

Ministeriön vastineessa ehdotetaan, että 1. lakiehdotuksen 10 §:n 8 momenttiin otetaan nimenomainen tätä tarkoittava virke: ”Perusosan alentaminen perustuu yksilölliseen harkintaan.” Muutos täyttää tältä osin perustuslakivaliokunnan esittämän muutosvaatimuksen.

Edelleen perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että valiokunnan käsityksen mukaan toimeentulotukea alennettaessa nykysääntelyä voimakkaammin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksien turvaamiseksi toimeentulotuen alentamiseen tulisi lisäksi kytkeä nimenomainen velvoite tehdä tarvittaessa huoli-ilmoitus ja velvoite selvittää hyvinvointialueen sosiaalihuollossa kiireellisen avun tarve viipymättä sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaisesti (PeVL 52/2025 vp, kappale 18).

Ministeriön vastineessa ehdotetaan 1. lakiehdotuksen 10 §:n 8 momenttia täydennettäväksi seuraavalla virkkeellä: ”Perusosaa alennettaessa Kansaneläkelaitoksen on tarvittaessa otettava yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi siten kuin sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 §:ssä säädetään.” Sosiaalihuoltolain 35 §:ssä säädetään yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Katson, että ministeriön vastineessa ehdotetussa muotoilussa on riittävällä tavalla otettu huomioon perustuslakivaliokunnan edellä mainittu valtiosääntöoikeudellinen huomautus.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaan valiokunnan tulee pyytää perustuslakivaliokunnalta lausunto, jos lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta tai suhteesta ihmisoikeussopimuksiin on epäselvyyttä.

Arvioni mukaan sosiaali- ja terveysministeriön vastineessa tehdyissä muutosehdotuksissa on otettu asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 52/2025 vp hallituksen esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista esitetyt valtiosääntöoikeudelliset huomautukset. Nähdäkseni ehdotuksia ei ole enää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin perusteella tarpeen saattaa perustuslakivaliokunnan uudelleen arvioitaviksi.

Turussa 30.11.2025

Veli-Pekka Viljanen

Valtiosääntöoikeuden professori (Turun yliopisto)